

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Networkingová studie

Projekt

„Výměna zkušeností ve vstřícné zdravotní péči o příslušníky třetích zemí“

Program

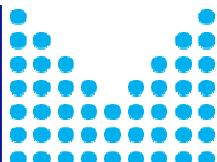
„Solidarita a řízení migračních toků“

Praha, březen 2010

NETWORKING

*Studie pro projekt „Výměna zkušeností ve vstřícné zdravotní péči o příslušníky třetích zemí“
programu EIF*

Výměna zkušeností ke vstřícné zdravotní péči o příslušníky třetích zemí
Projekt je spolufinancován obecným programem Solidarita a řízení migračních toků

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah:

1. Úvod

2. Vymezení pojmu

3. Obecné základy networkingu

4. Pojmové pole network/networkingu v abecedním uspořádání

5. Aplikace networkingu

5.1. Jak se networking realizuje?

5.2. NETWORKING pro potřeby skupiny

5.3. Jak realizovat networking v projektech programů podporovaných z EU?

5.4. Přehled sociálních sítí, významných pro networking

5.5. NETWORKING pro potřeby jednotlivce

6. Networking a internet

7. Sociální sítě – kasuistiky

7.1. Rodina

7.2. Spolek

7.3. Internet

8. Aplikace networkingu v projektu EIF 1.lékařské fakulty UK

8.1. Úvod

8.2. Národní networking

8.3. Mezinárodní networking

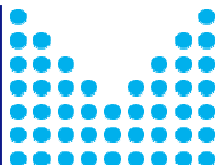
8.4. Rozcestníky

8.5. Webová rešerše

9. Doporučení pro projekt

10. Závěr

11. Literatura, odkazy, linky

1. Úvod

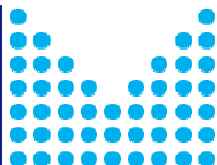
Pojem networking se vztahuje k tvorbě, rozšiřování a údržbě sítí, kterými mohou být např. sociální, podnikatelské či počítačové sítě. Sociální a podnikatelský networking, na které, se na rozdíl od počítačového networkingu, v této metodice především zaměříme, je v posledních letech módní a často užívaný pojem. Tímto pojmem se přesněji popisuje letitá zkušenost možnosti nabývání výhod, pramenících z tzv. známostí, tedy kvalitních konexí a kontaktů. S pomocí konexí tak lze získat nejčerstvější informace, ovlivňovat důležité dění a obecně profitovat. Toto vše platí i v rodící se informační společnosti, tím spíše, že nejnovější informační a komunikační technologie přidávají kontaktům a konexím na rychlosti a objemu v nejširším slova smyslu. Technologický rozvoj, umožněný předcházejícím vědecko-technickým rozvojem je tak akcelerován činností formálních i neformálních organizací se síťovým charakterem. Networking je stále ne zcela vymezenou a vyzrálou oblastí. Má mnoho společného s řadou postupů managementu a marketingu. Od postupů managementu a marketingu se networking liší především akcentem na podporu spontánních procesů a diseminace poznatků oproti snaze po kontrole a koncentraci, vlastní managementu a marketingu. V současné době jsme v celosvětovém měřítku svědky dynamického technologického rozvoje, masivního nasazení informačních technologií, projektového přístupu k řízení a realizaci nejrůznějších aktivit či plošného využívání marketingových metod. K těmto změnám dochází jak v soukromém, ve veřejném a významně i v nestátním neziskovém sektoru, přičemž dochází i k dříve neobvyklému prolínání těchto sektorů. Síťové povaze organizace a komunikace se s touto studií především budeme věnovat. Pokusíme se vymezit pojem networkingu, popsat pojmové pole, základy a aplikace networkingu, zmíníme problematiku networkingu na internetu a poté se zaměříme na vlastní metodiku networkingu.

2. Vymezení pojmu

Sítě (angl. network) jsou formální i neformální seskupení, které urychlují výměnu informací a technologií a posilují různé druhy koordinace a spolupráce. Mohou to být např. hospodářské komory, odborné společnosti, odborové svazy a organizace absolventů škol či zaměstnanců firem. Jako u všech sociálních struktur a procesů obecně je i zde na místě předpokládat organizační, finanční i politické souvislosti.

NETWORKING (v doslovném českém překladu síťování), je systematická výměna informací a navazování a udržování osobních kontaktů v síti účastníků. Jde o nově koncipovanou a rychle se rozvíjející oblast na pomezí managementu a marketingu, významně posílenou možnostmi využití nových informačních a komunikačních technologií.

NETWORKING vychází z poznatků teorie sítí a jejích aplikací v sociologii, ekonomii a v informačních vědách a směřuje k účelovému budování sítí vztahů a sdílení informací, na podporu kariérního růstu, zlepšování společenského uplatnění a zefektivnění podnikání a ke zvýšení vlivu a může tedy sloužit jak skupinovému tak individuálnímu prospěchu a užitku.

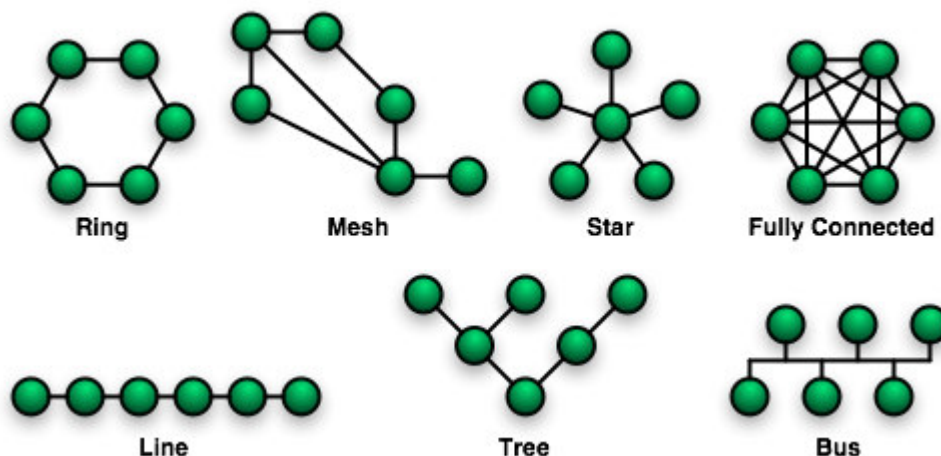

3. Obecné základy networkingu

Počátky obecných úvah o síťových strukturách se pojí s počátky matematické teorie grafů a se švýcarským matematikem Leonardem Eulerem. Ten žil v 18. století část svého života ve východopruském městě Královci (nyní Kaliningrad v Ruské federaci). Městem Královcem protéká řeka Pregel, a uprostřed řeky je ostrov. Ostrov a pevnina byly v Eulerově době propojeny sedmi mosty. Euler se zabýval úvahou, zda se lze uskutečnit procházku po Královci tak, že přejdete všechny mosty ale pouze jedenkrát. Zjistil, že to není možné, dokázal proč a položil tak základy topologie a matematické teorie grafů, jež jsou základem teorie sítí a síťové analýzy.

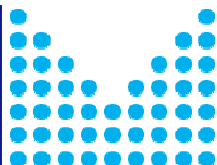
Maďarský teoretik vědy o sítích a síťových strukturách László Barabási ve své knize „V pavučině sítí“ (vydalo nakladatelství Paseka, Praha, Litomyšl, 2006) uvádí a dokazuje zajímavou až kuriózní okolnost, která vyplývá z teorie sítí a ilustruje její význam a potenciál jejích aplikací. Popisovaný fakt je nazván „šest kroků od sebe“ a vyjadřuje se jím, že kterékoli dvě osoby na zeměkouli teoreticky spojuje neuvěřitelných pouhých šest známých - prostředníků. Již z tohoto faktu je zřejmé, že účelně uspořádané sítě mají mimořádný význam.

Základem teorie sítí je popis sítí, jež je hlavním předmětem topologie sítí. Topologie sítí se zabývá elementy sítí – uzly a propojeními a povahou propojení mezi uzly sítě. Základními obecnými typy topologií jsou centralizované a decentralizované sítě. Konkrétními typy síťových topologií jsou prstencové propojení, propojení hvězdkové, plně propojené, lineární propojení stromové, roštové či omnibusové propojení (viz následující diagramy).

Využití poznatků síťové topologie biologii (neuronové sítě), genetiku či pro návrhy efektivních obchodních a prodejních sítí či uspořádání dopravních sítí ale zejména pro telekomunikace a počítačovou vědu.

Síťová analýza se aplikuje v řadě oblastí, prvořadě jsou aplikace v ekonomii, v dopravě, ve společenských vědách a především v informatice. Velký význam mělo poznání tzv. síťového efektu v ekonomii. Jedná se o zvýšení užitné hodnoty zboží nebo služeb, plynoucí z množství uživatelů. Klasickým příkladem je telefonní síť. Užitná hodnota sítě pro uživatele stoupá pro každého s další

přípojkou bez dalších investičních nákladů – jedná se o tzv. síťovou externalitu. Analogicky velmi významné efekty přináší i řada dalších infrastrukturních sítí

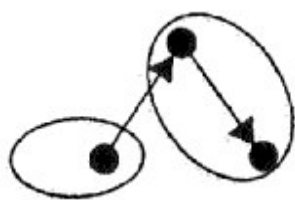
V současné době procházíme obdobím bouřlivého rozvoje počítačových sítí. Systémovým propojením dvou nebo více počítačů do sítě se označuje jako internetworking. Klasickým příkladem internetworkingu je všeobecně známá a všudypřítomná široce využívaná infromatická síť sítí Internet. Efektivita sítí v oblasti informatiky a telekomunikací je do značné míry spjata s efektivitou sociálních sítí.

Sociální sítě jsou struktury, jejichž uzly jsou jednotlivci či organizace. Analýza sociálních sítí patří k nejdůležitějším metodám sociologie, antropologie, geografie, sociální psychologie a organizační vědy. Analogicky jako v obecné teorii grafů a sítí jsou elementy sociálních sítí uzly a vazby. Konfigurace uzlů a povaha vazeb v sociálních sítích je podrobně studována a byla vybudována rozsáhlá teorie sociálních sítí včetně identifikace typických rolí v sítích, které výmluvně popisují a charakterizují následující diagramy.

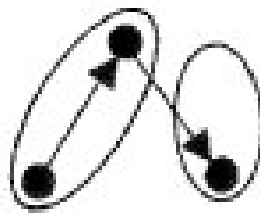
Typické role v sítích

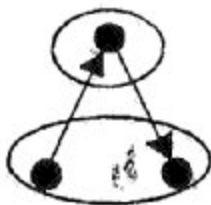
(1) **Koordinátor**

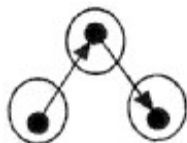
(2) **Dveřník**

(3) **Reprezentant**

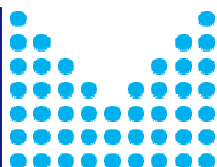

(4) **Broker**

(5) **Styčný důstojník**

Funkce sociálních sítí vysvětluje zejména teorie sociálního kapitálu. Z této teorie vyplývající koncept sociálního kapitálu je klíčovým pojmem v psychologii, sociologii, ekonomii a politologii. V podstatě jde o dlouho známou, od 19. století systematicky studovanou skutečností, že lidé s kvalitními konexemi k ostatním lidem jsou zdravější, bohatší a všestranně úspěšnější, než osoby bez těchto vztahů. V obecné rovině se zjistilo, že malé sítě s těsnými vazbami mezi uzly jsou méně účinné než rozsáhlé sítě s relativně slabšími vazbami. V současné době navíc dochází k rozsáhlému kombinování prvků prvků a potenciálu sociálních a infromatických sítí a tomuto tématu se budeme dále věnovat podrobněji. Podrobnější popis a hlubší rozbor těchto poznatků přesahují rámec této metodiky. Další informace o sociálním kapitálu a sociálních sítích lze nalézt např. v **Social Capital: A Key Enabler of Innovation in Science and Technology** – úvod a přehled teorie sociálního kapitálu. John F. Kennedy School of Government Harvard University. **Social Networks** – přehled relevantní literatury (srpen 2005) <http://cscs.umich.edu>

4. Pojmové pole network/networkingu

Pro potřeby metodiky byla provedena v anglické mutaci internetové encyklopedii Wikipedia rešerše pojmů s klíčovým slovem „network“. Nalezená hesla spadají do buď do oblasti inforatické, matematické, ekonomické či sociální. Hesla jsou uvedena v abecedním uspořádání a označena podle příslušnosti do oblasti inforatické – I, matematické – M, ekonomické – E a sociální – S:

I/Active networking – komunikační paradigma, jež umožňuje a popisuje jak mohou sítě dynamicky ovlivňovat své operační vlastnosti / Wiki

S/Actor-network theory – sociologická teorie, lišící se od ostatních tím, že do svých úvazků zahrnuje nejen osoby ale i objekty a organizace. / Wiki

S/Augmented Social Network – koncept internetového systému, zaměřený na potřeby vize informačního občanského společenství, který pojímá uživatele internetu spíše jako občany než jako spotřebitele. / Wiki

M/Bayesian network – matematicko-statistický pravděpodobnostní grafický model / Wiki

E/Business cluster – je geografická koncentrace provázaného podnikání, dodavatelů a napojených institucí, působících v určitém typu podnikání. / Wiki

E/Business network – skupina lidí, majících určité společný komerční vztah. Tyto vztahy mohou být mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, dodavateli a odběrateli, mezi kolegy atd. (zde na první straně slibná definice networkingu!!! A zajímavý webový odkaz) / Wiki

I,E,M,S/Category: Network – desítky kategorií a subkategorií k tématu „network“ / Wiki

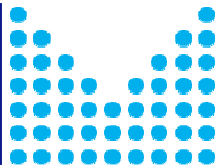
E/Cluster effect – je teritoriální efekt subjektů nakupujících a prodávajících určité zboží nebo služby, nutící další nakupující a prodávající se do příslušného teritoria také přemístit. / Wiki

M/Complex network – v rodící se „síťové vědě“, která se dotýká počítačové vědy, matematiky, fyziky, biologie a sociologie „complex network“ znamená síť (graf) s netriviální topologickou strukturou (na rozdíl od „simple network“). / Wiki

I/Computer networking – vědecká a inženýrská disciplína, zaměřená na komunikaci mezi počítačovými systémy / Wiki

E/Entrepreneurial network – sociální organizace, nabízející různé zdroje k zahájení nebo rozvoji podnikatelských projektů. / Wiki

S/Facebook je rozsáhlý společenský webový systém sloužící hlavně k tvorbě [sociálních sítí](#), komunikaci mezi uživateli, sdílení multimediálních dat, udržování vztahů a zábavě. Se svými více než 400 miliony aktivních uživatelů (únor 2010) je jednou z největších společenských sítí na světě. Je plně přeložen do šedesáti pěti jazyků/Wiki.

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

S/Good ol' boy network – popisuje systém neformálního sociálního networkingu, převažujícího v určitých skupinách, charakteristický především nepřipouštěním „nečlenů“ do hry. / Wiki

S/Guanxi – koncept pochází z čínského kulturního kruhu a popisuje základní dynamiku personalizovaných sítí vlivu. / Wiki

I/Holon (philosophy) – kontroverzní koncept ve filosofii dějin, jde o historickou událost, která činí jiné nevyhnutelnými. Speciálním holonem je technologie ve smyslu, že technologie určuje dějiny. V některých verzích holismu a systémových teoriích je holon něco, co je zároveň částí i celkem. / Wiki

I/Internetworking – pojem z počítačové vědy. Dvě nebo více spojených sítí (část zkráceně internet), uřivající zařízení zvané routery (původně gatewaye), které sítě propojují. / Wiki

E,I/LinkedIn – komerční, na sociální networking zaměřená webová stránka. / Wiki

I,E,S/List of network Theory topics – zevrubný soupis témat k oblasti network/ Wiki

I/Mesh networking – způsob, jak přenášet data, hlasy a instrukce mezi uzly sítě. / Wiki

I/Mesh node – uzel na mesh network. / Wiki

M/Metcalfe's law – stanovuje, že hodnota telekomunikační sítě odpovídá čtverci počtu členů. / Wiki

M/Network analysis – analýza sítí pomocí síťové teorie. / Wiki

M/Network topology – vzorec vazeb, spojujících dvojice uzlů v síti (ring, mesh, star, line, tree, bus, fully connected). / Wiki

I,E,S/Network – přehled referencí network k mediím, technologii, vědě, matematice, geografii a ekonomii/ Wiki

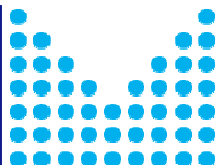
E/Network effect – networkový efekt je charakteristika, jež způsobuje, že zboží nebo služba má hodnotu pro potenciálního zákazníka. / Wiki

I/Network model – je databázový model, koncipovaný jako pružný způsob reprezentace objektů a jejich vztahů. / Wiki

I/Network simulation – je technika, ve které program simuluje chování sítě. / Wiki

M/Network theory – neboli diktyologie je předmět aplikované matematiky a fyziky se stejným obecným předmětem jako má teorie grafů. / Wiki

I,B/Neural network – je vzájemně provázaná skupina biologických neuronů. V moderním pojetí tento termín odkazuje i k umělým neuronovým sítím, složeným z umělých neuronů. / Wiki

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

S/Old boy network – ve Velké Británii jde o společenství nebo obchodní sdružení bývalých žáků významných středních škol a universit, často bez přímého vztahu ke konkrétnímu předmětu zájmu. / Wiki

E/OpenBC – sociální softwarová platforma, umožňující funkci sítě malého světa pro profesionály. Je používána ve 160 zemích. / Wiki

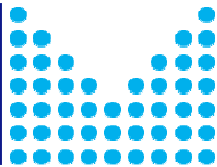
M/Reed's law – stanoví, že využitelnost velkých, především sociálních sítí může rozšiřovat jejich působnost exponenciálně. / Wiki

S/Sexual network – je sociální síť definovaná sexuálními vztahy v množině individuí. / Wiki

S/Social capital – je ústřední koncept v podnikání, organizačním chování, politologii a sociologii, definovaný jako výhoda pramenící z umístění individua ve struktuře vztahů-/ Wiki

S/Social network – je sociální struktura, složená z uzlů, jimiž jsou obecně individua a organizace. / Wiki

S/Twitter je poskytovatel [sociální sítě](#) a [mikroblogu](#), který umožňuje uživatelům posílat a číst příspěvky zaslané jinými uživateli, známé jako *tweety*.

5. Aplikace networkingu

Explicitní systematické používání postupů networkingu je otázkou posledních dvou desetiletí. Ve směsici elementů networkingu nelze snadno rozeznat prvky informační, komunikační, sociologické a ekonomické. V ekonomické oblasti se pak mísí aspekty marketingu, managementu, teambuildingu či knowledge managementu. Nové informační a komunikační technologie, zejména masivní rozvoj využití osobních počítačů a Internetu a mobilních telefonů se dramaticky promítá do všech oblastí veřejného i soukromého života. Podnikání, práce, zábava či každodenní život získaly běžným využíváním těchto nástrojů nebyvalou efektivitu a dynamiku. Prakticky neustále můžeme být v okamžitém spojení s celým světem, prakticky veškeré informace jsou nám, alespoň v teoretické poloze, k dispozici. Ekonomická efektivita, marketing, management obecně a projektový management zvláště nacházejí v informačních a komunikačních technologiích neocenitelné pomocníky. Kombinace účelného využití těchto technologií a psychologických a sociologických poznatků z oblasti sociálního kapitálu je kostrou networkingu. O narůstajícím významu networkingu pro efektivitu podnikání je i skutečnost, že se ve Spojených státech začala systematicky zavádět funkce tzv. Chief Networking Officer (CNO). V praktické aplikaci využití sítí lze vysledovat dvě průběžně se ovlivňující a inspirující linie či pojetí. Jedná se o praktické aplikace s velkými perspektivami, především jde o implementované informatické sítě, sociální sítě, ekonomické sítě, marketingové aplikace a o networking a o prozatím spíš teoretické pojetí ale s potenciálně velkým praktickým významem, zejména jde o matematické sítě.

Dělení aplikací networkingu je do značné míry arbitrární, pro jednoduchost a přehlednost v této metodice dělíme networking na postupy odpovídající potřebám skupiny a na postupy vhodné pro potřeby jednotlivce.

5.1. Jak se networking realizuje?

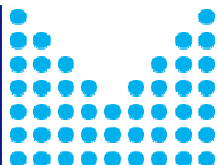
- příprava networkingu
- základní networking
- pokročilý networking
- udržování a kultivace sítě

Kritické faktory:

Seskupením sdílený pocit užitečnosti, smysluplnosti a vlastnictví
Efektivní komunikace mezi partnery
Dostatek času věnovaný partnerství
Veřejná podpora
Strategický plán
Provázání s podobnými aktivitami

Stanovení cílů:

Časový plán a odhad životního cyklu
Lidské zdroje
Kombinace přímé a nepřímé komunikace
Pracovní plán
Informace.
Kreativita.

5.2. NETWORKING pro potřeby skupiny

Networking se odehrává na lokální, regionální, národní a mezinárodní úrovni. Směřuje k naplňování kolektivní vize, a tomu odpovídajícímu budování efektivní sítě vztahů, kapacit a sdílení informací, posilování kapacit a zdrojů.

Činnost, směřující k integraci:

- zájmů – neformální a formální sdružování
- kapacit a kompetencí – teambuilding
- znalostí – knowledge management

5.2.1. Integrace zájmů

Integrace zájmů je klasickou funkcí formálních i neformálních zájmových skupin. K jejich tvorbě, převážně v neformální podobě, networking směřuje. Základními posláním zájmových seskupení jsou následující funkce:

- Integrativní
Slouží k soustředění zájmů na v programu identifikovaná témata a oblasti
- Programová
Slouží k přípravě programových záměrů a cílů sdílených seskupením
- Mobilizační
Slouží k mobilizaci seskupení i širší veřejnosti k prosazení programových záměrů a cílů
- Zprostředkovatelská
Fungují jako platforma pro výměnu informací uvnitř seskupení i jako informační a komunikační most mezi seskupením a širší veřejností, veřejnou správou či podnikatelskou sférou, případně i zprostředkují mezinárodní vztahy

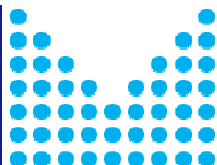
5.2.2. Integrace kapacit a kompetencí - teambuilding

Pracovní skupina, tým, spolupráce

1. Tým
2. Pracovní skupina
3. Malé firmy
4. Teambuilding
5. Synergie

Potenciál skupiny – cílený rozvoj

1. Potenciál jednotlivce a týmu
2. Bariéry učení se
3. Individuální a týmová odpovědnost

Komunikace v týmu

1. Komunikační styly
2. Odpovědnost v komunikaci

Skupinová dynamika

1. Rychlost vývoje skupiny
2. Fáze skupinové dynamiky
  - Vznik
  - Orientace
  - Krize
  - Stabilizace
  - Produktivní fáze
  - Uzavírání
  - Udržení

Teambuilding – cílený rozvoj pracovních týmů

- Skupinová kultura
- Rizikové chování ve skupině

Meziskupinová spolupráce

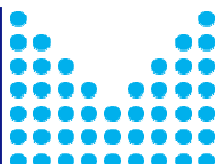
- Hierarchické rozdíly

Rozvoj jednotlivců

- Co o sobě potřebujete vědět pro efektivní týmovou spolupráci
  1. Styl vedení lidí
  2. Týmové role
  3. Silné a slabé stránky
  4. Dominantní týmové kompetence
  5. Zvládání různosti – konflikty
  6. Stupeň vyžadované nezávislosti

5.2.3. Integrace znalostí - knowledge mangement

- Proč si lidé nacházejí čas, aby pomohli jiným
- Životní cyklus komunity
- Zahájení činnosti komunity
- Vytvoření hybného momentu
- Co znamená být součástí komunity
- Udržení komunity v chodu
- Uzavření komunity
- Síť jako správci znalostní společnosti
- Principy networkingu

5.3. Jak realizovat networking v projektech programů podporovaných z EU?

Základními pravidly pro využití metodiky networkingu pro potřeby projektů, podporovaných ze zdrojů EU:

- využívat moderních komunikačních technologií k vytvoření efektivní databáze vhodných subjektů na národní a mezinárodní úrovni
- organizovat systematicky informační akce pro odbornou i širší veřejnost
- prezentovat průběžné i konečné výsledky projektu na vhodných národních i mezinárodních setkáních

Princip spolupráce, který je důležitým prvkem projektů EU, vyvolává potřebu sdílet informace s jinými projekty, organizacemi, institucemi, s experty či zkušenými praktiky. Vymýšlet již vymyšlené je ztrátou času, mnohem výhodnější je spolupracovat, aktivně pracovat s informacemi, kombinovat své zkušenosti s poznatky ostatních a inspirovat se pozitivními příklady. Networking na národní a mezinárodní úrovni je základním způsobem předávání aktuálních informací, zkušeností a dobrých praxí.

5.4. Přehled sociálních sítí, významných pro networking

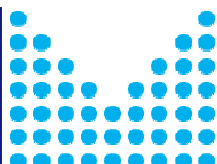
Networking je realizován v síťových strukturách, z nichž nejvýznamnější jsou sociální sítě, obchodní sítě a podnikatelské sítě a clustery

5.4.1. Sociální sítě

Sociální sítě jsou základní homogenní i heterogenní sociální struktury, jejichž prvky – uzly jsou obecně jednotlivci či organizace. Pro sociální sítě jsou kromě uzlů důležité jejich vzájemné vazby, které varíují od povrchní známosti až k velmi těsným a důvěrným vztahům. V prostředí sociálních sítí se realizuje sociální kapitál, tj. výhoda, kterou jedinci nebo organizaci přináší příslušnost do sociální sítě. Touto výhodou mohou být důležité informace, kontakty i přímá podpora a pomoc. Tyto výhody jsou poskytovány vzájemně, dobrovolně a bezplatně. Takové sociální sítě jsou základním sociologickým útvarem občanské společnosti. Kromě pozitivně zaměřených sociálních sítí existují i sociální sítě motivované negativně – např. gangy či mafiánské organizace, nejsou však předmětem této metodiky.

5.4.2. Podnikatelské a obchodní sítě

Podnikatelské a obchodní sítě jsou skupiny lidí s určitým komerčním vztahem. Vztahy mohou být mezi zaměstnavateli a zaměstnanci, mezi zaměstnavateli, mezi zaměstnanci, kupujícími a prodávajícími, mezi kolegy atd. Podnikatelské subjekty často narážejí na meze svých možností a schopností. Významnou možností kompenzace nedostatku zdrojů je vzájemně výhodné sdružování podnikatelských subjektů. Rámcem a limitem tohoto typu sdružování je vyvažování přínosů partnerských a riziko konkurenčních vztahů.

5.4.3. Clustery

Clustery jsou specifické podnikatelské sítě, lokalizované ve společném geografickém teritoriu. Principem jejich fungování je tzv. cluster efekt, což je tendence k prostorové koncentraci výrobců a prodejců určitého zboží a služeb a příslušných výzkumných a vývojových institucí, zejména univerzit. Prostorová koncentrace vede ke koncentraci potřebných znalostí a dovedností což nutně vede k dynamickému technologickému rozvoji, k vysoce kvalitní výrobě a poskytování špičkových služeb. To vše přitahuje investiční kapitál a tak se vytváří cyklus pozitivní zpětné vazby.

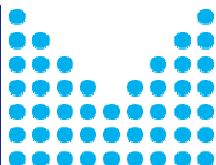
5.5. NETWORKING pro potřeby jednotlivce

Postupy networkingu nejsou omezeny pouze na skupinové aktivity. Efektivně je může využít i jednotlivec, zejména se doporučují mladým, začínajícím odborníkům a podnikatelům. Tyto postupy umožňují podporu kariérního růstu, zlepšování společenského uplatnění, zefektivnění podnikání a zvýšení osobního vlivu. Networking pro potřeby jednotlivce má pochopitelně řadu společných rysů s networkingem skupinovým a do určité míry se obsahově kryje s politologickým konceptem mikropolitiky. Vychází z individuálních postojů, volby rozhodující strategie a uplatnění konkrétní taktiky. Networkingovým přístupem lze zlepšit svou práci, podpořit kariérní růst, zefektivnit podnikání, zvýšit svůj vliv a zlepšit sociální postavení.

- Zlepšení pracovního výkonu
- Podpora kariérního růstu – zvýšení platu, rozšíření odpovědnosti, podpora od zaměstnavatele, získání zaměstnanců a poradců, výběr školy nebo oboru studia, získání lepšího zaměstnání.
- Podpora podnikání – zahájení nového podniku, připojení se do podnikatelské skupiny nebo do výhodné investice, získání nových zákazníků a klientů.
- Zvýšení vlivu – vytvoření dobrého dojmu na důležité lidi, znovunavázání kontaktů, zařízení a umožnění publikace a prezentace.
- Zlepšení sociálního postavení.

Postupy individuálního networkingu:

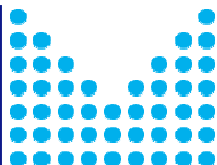
- fáze přípravy informace, kterou hodláme v rámci networkingu sítě sdělovat, a získání prvních potřebných kontaktů
- fáze základního networkingu, změřeného na bližší okolí – rodinu, přátele, spolužáky, spolupracovníky, případně na návštěvy odborných setkání a zapojení do relevantních profesních sdružení
- fáze pokročilého networkingu, udržování a kultivace sítě - realizace prezentací, publikace článků, organizace webových stránek, pořádání informačních interview pro hromadné
- sdělovací prostředky a vydávání tiskových zpráv, případně spolupráce s dalšími agenturami.

6. Networking a internet

Popisu úlohy a potenciálu Internetu pro networking se více věnujeme v části 7.3. této studie. Zde je na místě uvést fakt, že vznik a rozvoj Internetu byl základním technickým předpokladem vzniku a rozvoje networkingu a pouze tu zmíníme opomíjenou ale velmi významnou oblast informační etiky. Pravidla chování při networkingu na Internetu uvádí Claire Belilos na <http://www.easytraining.com/networking.htm>. Dále jsou tato pravidla heslovitě uvedena, detaily jsou snadno k dispozici na výše uvedené adrese:

- Respektování cizích e-mailových adres
- Dodržování pravidel sběru e-mailových adres
- Řádné sebeoznačování
- Dodržování pravidel oslovování druhých
- Žádost o informace:.
- Poděkování těm co vám odpověděli
- Reciprocita požadavku a oplátky
- Respektování vlastnických práv
- Buďte zdvořilí a profesionální
- Chování nově příchozích
- Užívání bezplatných nástrojů a služeb

7. Sociální sítě – kasuistiky

Jako příklady byly vybrány tři významné typy sociálních sítí, které ilustrují jejich základní rysy, funkce, poslání a perspektivy. Rodina je nejstarší dosud funkčním typem sociální sítě. Přes všechny proměny a krize, které rodiny provázejí, je nejefektivnějším sociálním útvarem.

Spolek je rovněž tradiční sociální sítí. Rozkvět spolkové aktivity lze v českých zemích zaznamenat již od 19. století. Spolková činnost byla narušena mezi léty 1948 – 1989. Poslední léta jsou ve znamení opětovného rozkvětu spolkové činnosti, jež vyústilo do formování občanské společnosti. Na rozdíl od rodiny a spolku je Internet zcela odlišnou sociální sítí. Je pro něj charakteristická krátká historie, překotná rozvojová dynamika a specifické nástroje komunikace. Pro demonstraci konkrétních forem funkčních sociálních sítí byly vybrány tři základní typy – rodina, spolek a Internet.

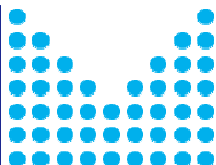
7.1. Rodina

Rodina (podle sociologické definice) představuje skupinu osob přímo spjatých pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Ačkoliv právní řád České republiky neobsahuje explicitně vyjádřenou definici rodiny, za rodinu pokládá především rodinu založenou manželstvím. Rodinu lze však zároveň i chápat jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny nejen manželskými a příbuzenskými, ale i jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Další definice popisují rodinu prostřednictvím jejich funkcí: funkce reprodukční, sociálně ekonomické, kulturně výchovné, sociálně psychologické a emocionální.

V moderním světě se role rodiny uvolňuje právě v souvislosti s majetkoprávními vztahy. Žena během dvacátého století získala značnou samostatnost osobní, finanční a společenskou, dokonce nepovažuje za nutné udržovat vztah s mužem kvůli společné výchově dětí.

Zatím v největší šíři tohoto úkazu můžeme dokumentovat v USA cca od osmdesátých let, kde se dokonce stalo určitou prestiží žít stylem singles. V naší zemi se rodina v tradičním pojetí rozpadá zhruba od sedmdesátých let 20. století, kdy došlo k definitivnímu překonání společenskému odsudku rozvodu. Důsledkem je generace již dnešních čtyřicátníků a padesátníků, kteří z rodinného prostředí neznají některé vzorce chování, protože je nemohli odpozorovat z interakce a komunikace vlastních rodičů. Nedokážou řešit vlastní problémy, nebyli vedeni k úctě vůči partnerovi, k důsledné a odpovědné výchově dítěte a ani k úctě k vlastním předkům. Nemohli tudíž nic z toho předat dál a jejich potomci se rozvádějí také. Nyní vyrůstá třetí generace, která se hůře orientuje v takzvaných tradičních hodnotách, ale možná právě proto je vědomně hledá. Situace je složitější o vlivy totalitního systému, kdy se sice rodina měla stát bezpečným územím, ale už v sobě nesla rozkladné prvky zvenčí.

V současnosti mnoho odborníků i laiků pochybuje o schopnosti dalšího setrvání „tradiční“ rodiny, ale zkušenosti ukazují, že pokud je pominuta hmotná stránka existence jako prvořadá, potom se stává důležitou péče o děti a jejich výchova v tradičním smyslu. Dítě potřebuje znát vzorce chování, jaké se mimo úplnou rodinu, pokud možno i s širším okruhem příbuzných, nikdy později nemůže „douchit“.

7.2. Spolek

Spolek je, po obci, jednou z nejstarších forem organizace veřejného života. Jedná se o sdružení lidí se společným zájmem a zpravidla bez cíle zisku (na rozdíl od firmy). Právně znamená spolek – zákonem č. 83/1990 Sb. nazývaný **občanské sdružení**, do doby, než bude přijata nová úprava spolkového práva – nevýdělečnou (nekomerční, „neziskovou“) právnickou osobu.

Druhy

1. Občanské sdružení (o. s.). Tato právní forma je pojmenována neologismem, vžitý je pojem spolek. Občanská sdružení se ustavují podle zákona č. 83/1990 Sb.
2. Obecně prospěšná společnost (o. p. s.), správně veřejný ústav. Tato právní forma je pojmenována nesprávně, neboť se nejedná o korporaci – nemá žádné členy. Obecně prospěšné společnosti se ustavují podle zákona č. 248/1995 Sb.
3. Nadace nebo nadační fond. Ustavují se podle zákona č. 227/1997 Sb.

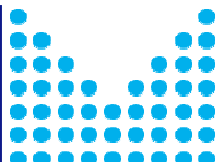
Příkladem jsou zájmová sdružení, kluby, sociální partneři (odborné organizace zaměstnavatelů) a náboženské společnosti (církve). Základním dokumentem, jímž se činnost spolku řídí, jsou stanovy. Orgánem spolku je *valná hromada*, *představenstvo* v čele s *předsedou* a *dozorčí rada*. Spolky v Česku registruje / eviduje ministerstvo vnitra, náboženské společnosti ministerstvo kultury.

7.3. Internet

Internet je celosvětová počítačová „supersíť“, která spojuje jednotlivé menší sítě, pomocí sady protokolů IP. Název pochází z anglického slova *network* (sít'), podle něhož tradičně názvy amerických počítačových sítí končily „-net“, a mezinárodní (původně latinské) předpony **inter-** (mezi), vyjadřující, že Internet propojil a vstřebal různé starší, dílčí, specializované, proprietární nebo lokální sítě. Internet slouží k přenášení informací a poskytování mnoha služeb, jako jsou elektronická pošta, chat, www stránky, sdílení souborů, on-line hraní her, vyhledávání, katalog a další.

Historie internetu

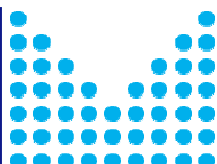
- 1962 - Vzniká projekt počítačového výzkumu agentury DARPA.
- 1969 - Vytvořena experimentální síť ARPANET, první pokusy s přepojováním uzlů (čtyři uzly).
- 1972 - ARPANET rozšířena na cca 20 směrovačů a 50 počítačů, použit protokol NCP (Network Control Protocol).
- 1972 - Ray Tomlinson vyvíjí první e-mailový program.
- 1973 - Zveřejněn TCP (Transmission Control Protocol).
- 1976 - První kniha o ARPANET.
- 1980 - Experimentální provoz TCP/IP v síti ARPANET, adresace IPv4, protokol DNS, směrovací protokoly.
- 1983 - Rozdělení ARPANET na ARPANET (výzkum) a MILNET (Military Network, provoz). TCP/IP přeneseny do komerční sféry (SUN).
- 1984 - Vyvinut DNS (Domain Name System).

- 1985 - Zahájen program NSFNET, sponzoruje rozvoj sítě ve výši 200 mil. dolarů, první komerční služby.
- 1987 - Vzniká pojem „**Internet**“.
- 1987 - V síti je propojeno 27 000 počítačů.
- 1989 - Tim Berners-Lee publikuje návrh vývoje WWW (*Information Management: A Proposal*).
- 1990 - Tim Berners-Lee a Robert Cailliau publikují koncept hypertextu.
- 1990 - Končí ARPANET.
- 1991 - Nasazení WWW v evropské laboratoři CERN.
- 1993 - Marc Andreessen vyvíjí Mosaic, první WWW prohlížeč, a dává ho zdarma k dispozici.
- 1994 - Vyvinut prohlížeč Netscape Navigator.
- 1994 - Internet se komercializuje.
- 1996 - 55 milionů uživatelů.
- 1999 - Rozšiřuje se Napster.
- 2000 - 250 milionů uživatelů.
- 2003 - 600 milionů uživatelů.
- 2005 - 900 milionů uživatelů.
- 2006 - více jak miliarda uživatelů.

7.3.1. Sociální sítě na Internetu

Výše uvedený přehled historie Internetu končí na přelomu let 2005 a 2006. Od té doby dochází k masivnímu rozvoji celého spektra sociálních sítí na Internetu. Sociální internetové sítě Facebook a Twitter dosáhli globálního rozšíření a představují jeden z největších sociálních fenoménů posledního desetiletí a lze předpokládat jejich další dynamický rozvoj.

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

8. Aplikace networkingu v projektech EIF 1.lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze

8.1. Úvod

Projekty EIF 1. lékařské fakulty pomáhají vytvořit potřebnou síť organizací zabývajících se problematikou zdraví a migrace na různých úrovních systému zdravotní péče a vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, včetně vybraných zahraničních organizací. Tato síť umožní sdílet informace o zdravotní péči a zdraví migrantů, vyměňovat si tzv. „příklady dobré praxe“ v této oblasti a tím přispěje k rozvoji práv a nároků migrantů v oblasti zdravotnického systému ČR.

8.2. Národní networking

Na národní úrovni budou do sítě zahrnuty organizace zabývající se vzděláváním zdravotníků, profesní organizace zdravotníků ve zdravotnictví, poskytovatelé zdravotní péče, státní správa a samospráva se vztahem k rezortu zdravotnictví a neziskové organizace, zabývající se migrací a migranty všeobecně a také zdravotními aspekty migrace specificky. Na národní úrovni budou síť rozděleny z hlediska teritoriálního a tematického.

8.2.1. Teritoriální síť

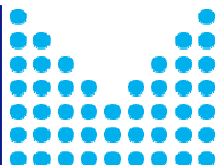
V této fázi projektu se zaměříme na budování sítě na celostátní a regionální úrovni a postupně budeme zapojovat i úroveň lokální.

8.2.2. Tématické síť

Z hlediska tematického budou zapojeny asociace poskytovatelů zdravotnických služeb, organizace pracovníků ve zdravotnictví, poskytovatelé zdravotnických služeb, lékařské fakulty a další vzdělávací instituce ve zdravotnictví, státní správa, samospráva, neziskové organizace.

8.3. Mezinárodní networking

Mezinárodní networking se bude orientovat jednak na nadnárodní organizace (International Organisation for Migration IOM-), World Health Organisation (WHO), OECD, etc.), které se věnují problematice zdraví a migrace a na exekutivní i akademické organizace, věnující se vzdělávání i výzkumu v relevantní oblasti, a to především v zemích Evropské unie.

8.4. Rozcestníky

V rámci projektů programu Solidarita a řízení migračních toků 1.Lékařské fakulty je budování Informační a vzdělávací portál – eifzvip.cz. Jeho součástí budou i národní a mezinárodní rozcestník webových adres relevantních institucí, organizací, případně i projektů.

Národní rozcestník je budován na základě níže uvedené webové rešerše. Mezinárodní rozcestník se bude rozšiřovat ve vazbě na realizované projektové studijní cesty do vybraných zemí EU – Velké Británie a Rakouska.

8.5. Webová rešerše

Webová rešerše se zaměřila nejen na stakeholdery v oblasti vzdělávání a zdravotní péči ale i na širší kontext péče o osoby z třetích zemí. Pro účel projektu definujeme následující skupiny stakeholderů:

1. zdravotníky (lékaře, sestry, nižší zdravot, personál, administrativní/ pracovníci „cizineckých oddělení nemocnic, oddělení pro styk s pojišťovkami atd.
2. Exekutiva: vedoucí pracovníci (kteří?) tiskoví mluvčí,
3. Představitelé komerčních zdravotních pojišťoven v ČR (??? – nevím)
4. Exekutiva: MZ, příslušné odbory (zdravotní pojištění, mezinárodní odd) pracovníci odboru zdravotnictví v krajích,
5. Představitelé neziskových organizací, pečujících o migranty – proškolení v oblasti práv, nároků a specifických problémů migrantů ve vztahu ke zdraví a zdravotnictví
6. Možná i politici ???
7. Možná i učitelé – vyučující předmět „Výchova ke zdraví“, působící v místech, kde je větší koncentrace cizinců (Železná Ruda, Praha – Libuš, atd.

a. Portál MV ČR – část EIF – Solidarita a řízení migračních toků

<http://www.mvcr.cz/clanek/obecnny-program-solidarita-a-rizeni-migracnich-toku-971865.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

b. Statistické údaje o cizincích

Ročenku ČSÚ – Cizinci v ČR 2009

<http://www2.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1118-09>

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR - ÚZIS ČR - Čerpání zdravotní péče cizinci

http://www.uzis.cz/download.php?ctg=20&search_name=cizinci&region=100&kind=21&mnu_id=6200

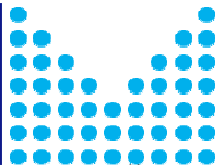
Mighealthnet : Počet cizinců v ČR a země jejich původu

http://mighealth.net/cz/index.php/Po%C4%8Det_cizinc%C5%AF_v_%C4%8CR_a_zem%C4%9B_jejich_p%C5%AFvodu

c. Státní instituce

Kancelář veřejného ochránce práv : <http://www.ochrance.cz/>

Rada vlády ČR pro lidská práva: <http://www.vlada.cz/vrk/vrk.htm>

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Ministerstvo zdravotnictví ČR: <http://www.mzcr.cz>

d. Webové stránky a portály o cizincích a pro cizince

Mighealthnet – interaktivní webové stránky jsou součástí projektu EU [MIGHEALTHNET](http://www.mighealth.net), který má za cíl poskytnout zdravotníkům, politikům, vědcům i představitelům cizineckých komunit a etnických menšin snadný přístup k průběžně aktualizovanému zdroji poznatků a zkušeností o zdraví, zdravotní péči a dalších relevantních tématech, týkajících se migrantů a menšin v ČR:

<http://mighealth.net/cz>

Doma v České republice – webový portál poradenství pro cizince: <http://www.domavcr.cz/>

Migraceonline.cz - Specializovaný web a fórum [Multikulturního centra Praha](http://www.migraceonline.cz/) pro kritickou diskuzi o migraci v ČR a v zemích střední a východní Evropy: <http://www.migraceonline.cz/>

Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí o integraci cizinců – Cizinci v ČR

<http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=98>

<http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=112>

Webové stránky zaměřené na zkoušku z českého jazyka pro cizince provozované Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze z pověření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy:

www.cestina-pro-cizince.cz

e. Neziskové organizace

Multikulturní centrum Praha: <http://www.mkc.cz/cz/uvod.html>

Poradna pro občanství/občanská a lidská práva: <http://www.poradna-prava.cz/>

Evropská kontaktní skupina - nezisková organizace, která prosazuje rovné příležitosti mezi muži a ženami, bojuje proti rasismu a diskriminaci cizinek a cizinců a snaží se měnit zažitá genderové stereotypy a předsudky v ČR i v Evropě: <http://www.ekscr.cz/o-organizaci/kdo-jsme/>

Centrum pro integraci cizinců: <http://www.cicpraha.org>

Člověk v tísni: <http://www.clovekvtisni.cz>

Poradna pro uprchlíky: <http://www.uprchlici.cz/>

Organizace pro pomoc uprchlíkům: <http://www.opu.cz/>

Poradna pro integraci <http://www.p-p-i.cz/>

Česká katolická charita a další oblastní či farní charity: <http://www.charita.cz/>

Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM): <http://www.iom.cz>

Sdružení občanů zabývajících se péčí o emigranty SOZE

<http://www.soze.cz/?paged=3>

Programy sociální integrace: <http://www.integracniprogramy.cz/>

f. Univerzity v ČR a v zahraničí

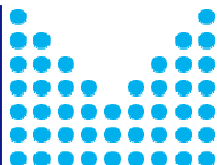
Masarykova univerzita - <http://www.muni.cz/research/publications/870003/>

Doplnit...

Bielefeld University - Faculty of Health Sciences <http://www.uni-bielefeld.de/gesundhw/english/faculty/>

Seznam evropských i amerických pracovišť a výzkumných center zabývajících se migrací a zdravím je dostupný [zde](#)

http://mighealth.net/eu/index.php/Centres_of_Expertise%2C_Research_Institutes%2C_etc.

g. Nadnárodní organizace

World Health Organisation <http://www.who.int/en/>

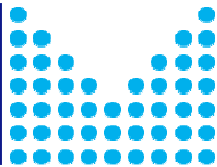
International Organisation for Migration <http://www.iom.int/jahia/Jahia/migration-and-health>

9. Doporučení pro projekt

- využít kontakty se zdravotnickými zařízeními
- využít kontakty s vhodnými vzdělávacími institucemi
- využít existující infrastrukturu dalšího vzdělávání ve zdravotnictví
- využít elektronické formy vzdělávání
- nabídnout projektový vzdělávací program do systému elektronického vzdělávání pro zdravotníky – síť MEFANET, portály vzdělávání zdravotníků EUNI, EUNIO apod.
- využít při vzdělávání meziresortní spolupráce, zejména resortů zdravotnictví, školství, sociálních věcí a vnitra

10. Závěr

Současný stav ve vzdělávání zdravotníků v oblasti péče o občany třetích zemí vyžaduje systematickou realizaci navržených projektových aktivit. Z průzkumu vyplynulo, že na rozdíl od nedostatečného rozvoje speciálního vzdělávání ve zdravotní péči o osoby ze třetích zemí a nedostatek ve výzkumu v oblasti zdraví a nemoci osob třetích zemí je v České republice dostatek nejrozličnějších poznatkových zdrojů i potřebných organizačních a vzdělávacích kapacit. Projekty EIF 1.LF UK se proto soustředí při tvorbě vzdělávacího programu a provozu střediska vzdělávání na jejich harmonizaci s dostupnými zdroji a na jejich optimální využití.

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

11. Literatura, odkazy, linky

Augmented Social Network: Building identity and trust into the next generation internet – klíčový článek o nejrůznějších aspektech budování informační společnosti (autoři Ken Jordan, Jan Hauser, and Steven Foster), firstmonday, peer-reviewed journal on the INTERNET, July 2004

Bowling Alone: America's Declining Social Capital – významná publikace Roberta D. Putnami z roku 1995, která se zabývá úpadkem občanských aktivit a iniciativ ve Spojených státech v posledních desetiletích. Konstatuje rozpor s velkým významem občanských iniciativ ve východní Evropě ve stejném období. <http://xroads.virginia.edu>

Business Networking – součást sady informací, určených pro MSP o networkingu a příbuzných aktivitách, vše o podnikatelském networkingu, o networkingových skupinách, networkingové tipy, co je a co není networking, ale i promotion a o marketingu / About Small Business: Canada, 2006

Comment on „Network Motifs: Simple Building Blocks of Komplex Network“ and „Superfamilies of Evolved and Designed Network – článek Science (Vol.305, Aug 2004) k obecné teorii sítí i k jejím aplikacím.

Complex Networks – přehled relevantní literatury- Aug 2005, <http://cscs.umich.edu>

Fluctuation in network dynamics – teoretický článek (2005) na téma komplexní sítě (článek autorů M.Argolo de Menze a A.-L. Barabási, University of Notre Dame, June 2005)

Information Technology, Globalization and Social Development – diskusní materiál UNRISD, No.114, September 1999, který se na str. 6 zabývá networkingem.

Knowledge Management, Collison, Chris, Parcell, Geoff, Computer Press, Brno, 2005

Management znalostí v praxi, Mládková, Ludmila, Professional Publishing, Praha, 2004

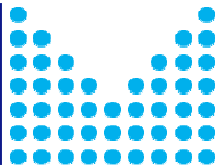
Moc, vliv, autorita, Bedrnová, Eva, Nový, Ivan, Management Press, Praha, 2001

Networking on the Net – professionalism, etika a zdvořilost na síti Claire Belilos, 1998, <http://www.easytraining.com/networking.htm>

Networkig/ Self-Marketing – zevrubné návrhy jak využít postupy networkingu při osobním marketingu, označeno pouze 2006 MBA Toolbox

Politologie, David, Roman, Nakladatelství Olomouc, Olomouc, 1999

Self-organized Criticality and Self-free Properties in Emergent Functional Neural Networks - nové studie ukazují, že synchronizace oscilátorů, včetně neuronových je rychlejší a větší u malých sítí než u velkých, pravidelných a náhodných sítí. (článek korejských autorů, July, 2005)

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

Social Capital: A Key Enabler of Innovation in Science and Technology – úvod a přehled teorie sociálního kapitálu. John F. Kennedy School of Government Harvard University

Teambuilding – cesta k efektivní spolupráci, Zahradková, Eva, Portál, Praha, 2005

Social Networks – přehled relevantní literatury (srpen 2005) <http://cses.umich.edu>

V pavučině sítí, Barabási, Albert-László, Paseka, Praha, Litomyšl, 2006

www.wikipedia.com